

Blaž Mesec

MIKRO, MEZO, MAKRO: EKSPANZIJA, INTEGRACIJA IN SPECIFIČNOST SOCIALNEGA DELA

Zgodilo se je, da je naročnik (neko družbeno telo) naročil pri raziskovalnem inštitutu, ki ga sestavljajo znanstveniki-sociologi, raziskavo, katere izid naj bi bili metodični standardi za praktično socialno delo v centrih za socialno delo. Sociologi-teoretiki naj bi izdelali katalog nalog socialnega dela v centrih za socialno delo. To je tako, kot bi naročili biološkemu inštitutu, naj izdela postopke in merila za izvajanje operacij srca na kardiološki kliniki. Ni mogoče reči, da se biologija ne spozna na delovanje človeškega telesa, gotovo pa ne more predpisovati poteka kirurških intervencij. To slednje se v medicini ne dogaja, ono prvo se v socialnem delu dogaja. Avtonomija in specifičnost socialnega dela nista samoumevni. Avtonomija ni samoumevna, se ne spoštuje, ker specifičnost socialnega dela kot stroke in kot vede ni samoumevna.

EKSPANZIJA

Socialno delo se je pri nas in v svetu v preteklem stoletju (ki pomeni, če gledamo svet v celoti, tudi približno razvojno dobo strokovnega socialnega dela in posebnega izobraževanja za socialne delavce) kontinuirano razvijalo, se teoretsko in strokovno poglobljalo in institucionalno širilo. To velja (v pol krajšem obdobju) tudi za nas. Tega niti ni treba obširneje dokazovati; dovolj bo, če omenimo le nekaj vidikov ekspanzije.

- Osnova širjenja stroke je širjenje socialne problematike in javne pozornosti do socialne problematike. Najbolj očitna področja problematike so pri nas brezposelnost, »nova revščina«, odvisnost od alkohola in drog, nasilje, posebej spolno nasilje, odnosi v družini, pomoči potrebni stari. Močno se je povečala prisotnost socialne problematike v medijih, ne le v obliki stvarne obravnave, ki je pogosto nestrokovna in senzacionalistična,

ampak tudi v oblikah, ki sodijo v »fikcijo«, v umetniško obdelavo (npr. TV filmi in nadaljevanke). Veliko so k vidnosti socialne problematike prispevale kampanje za uveljavljanje človekovih pravic, za večanje strpnosti, ki je omogočilo samorazkrivanje »drugačnih«, njihovo pojavitev na javni sceni in s tem večjo vidnost njihovih problemov.

- Te pojave in ta razvoj je spremljal nastanek novih ustanov in organizacij, tako vladnih kot nevladnih. Ustanovljeni so bili vladni uradi in agencije; za droge, za enake možnosti, za mladino, za invalide in bolnike. Razširila se je obstoječa mreža zavodov in drugih institucij na področju javne sociale. Ustanovljena je bila Socialna zbornica, centri so se povezali v Skupnost centrov za socialno delo, zavodi v Skupnost socialnih zavodov. Spremljali smo lahko velik razmah organizacij za samopomoč najrazličnejših skupin, množenje invalidskih, humanitarnih in dobrodelnih organizacij. Pojavile so se izpostave mednarodnih organizacij. Šola za socialno delo je vzpostavila visokošolski program in podiplomski študij; močno se je povečalo število rednih in izrednih študentov.

- Zaradi vsega tega se je povečalo zanimanje za študij socialnega dela in so se v splošnem povečale zaposlitvene možnosti socialnih delavcev, čeprav je zaposlovanje na nekaterih tradicionalnih področjih omejeno. Visoka izobrazba je te možnosti še povečala, saj omogoča zaposlovanje tudi na drugih področjih, zunaj ožje pojmovanega socialnega dela. Socialni delavci se pojavljajo tako na področjih zunaj »socialne« kot tudi na višjih ravneh v državni upravi, nevladnih organizacijah in politiki.

- Četrta oblika širjenja - ta nas v nadaljevanju najbolj zanima - je širjenje področij strokovnega znanja, pojmovnega obsega stroke. To širjenje je najočitnejše, če pogledamo predmetnike šol za socialno delo. Od seznama petnajstih predmetov

višje šole smo prišli na seznam več ko 40 predmetov visoke šole - od 1.000 ur snovi na 3.000 ur; ta seznam se nato še razširi s predmeti podiplomskega študija.

• Socialno delo je doživelo še druge vrste ekspanzijo, bolj invazijo, ki je druge stroke niso doživele. Ker socialni delavci-praktiki v večjem delu Evrope niso imeli univerzitetne izobrazbe, niso mogli poučevati svoje stroke kot univerzitetni učitelji, temveč so bili v proces izobraževanja bodočih socialnih delavcev vključeni le v (po strukturi programa in zahtevanih kvalifikacijah) podrejenih vlogah učiteljev veččin, so poučevanje teorije socialnega dela kot dobrodošlo področje zaposlovanja prevzeli strokovnjaki drugih strokovnih provenienc. Nekateri med njimi so se s časom zelo dobro seznanili s socialnodelavsko stroko in so svojo učiteljsko vlogo upravičili, drugi pa so kot učitelji socialnega dela vztrajali pri konceptih matičnih strok, jih vsiljevali socialnemu delu in množili *osnovne nesorazume* (po Lüssiju) glede narave socialnega dela. Prenizke formalne kvalifikacije socialnih delavcev (in seveda tudi njihova dejansko prešibka teoretska razgledanost) so upravičevale dotok kvalificiranih učiteljev iz drugih matičnih strok in ved, ki so z uveljavljanjem konceptov svojih matičnih strok namesto razvijanja generičnega socialnega dela preprečevali vstop socialnodelavskih izkušenj v teoretsko polje vede o socialnem delu. Izkušnje socialnih delavcev so bile zanje irelevantne ali celo škodljive, banalne, drobnjakarske in nazadnjaške. Tako se je vse skupaj zavrtelo v začaranem krogu stagniranja vede o socialnem delu in strokovne nekompetentnosti. Medtem ko zdravnike poučujejo zdravilstvo pretežno zdravniki, ki zdravijo, sestavljajo učitelstvo na šolah za socialno delo v Evropi pretežno strokovnjaki drugih strok. Nismo še slišali, da bi v medicini prirejali ločene kongrese zveza učiteljev medicine (ali zveza medicinskih fakultet) in zveza zdravnikov-praktikov. Na področju socialnega dela v Evropi pa je še vedno tako, da imamo posebno organizacijo učiteljev oziroma šol (Evropska zveza šol za socialno delo) in posebno organizacijo socialnih delavcev (Evropska zveza socialnih delavcev). Pokazana je bila volja do sprememb, a sprememb ni. Glede tega je položaj v Sloveniji zgledno drugačen in izgledi za utrditev generične vede o socialnem delu dobri.

Kakšne so posledice te ekspanzije za stroko? Posledice so pozitivne in negativne. Pozitivna posledica je uveljavitev stroke, večanje njene druž-

bene moči. Stroka je osvojila nova področja, se razširila z novimi vsebinami in dvignila raven pedagoškega in znanstvenoraziskovalnega dela. Institucionalno se je okrepila, zvišal se je njen formalni družbeni status. Z ustanovitvijo fakultete si končno pribori povsem enakopraven položaj znotraj univerze, odpadejo zadnje formalne ovire za normalno delovanje raziskovalno-pedagoške visokošolske ustanove, odpre se možnost doseganja najvišjih znanstvenih kvalifikacij v matični vedi socialnega dela. Temu sledijo drugi ugodni učinki za krepitev družbene moči stroke, njenih institucij in posameznih strokovnjakov-socialnih delavcev.

Hkrati ima lahko tak razvoj negativne posledice za pojmovno enotnost in povezanost stroke, to pa lahko vzvratno vpliva na nižanje njenega ugleda in moči. Povečala se je heterogenost pojmov, teorij in pristopov in njihova pojmovna nepovezanost; prepletajo se pojmi antropologije, diskurzov družbenih gibanj, komunikologije, organizacijskih ved, politologije, sociologije, študija spolov itn. Socialno delo naj bi spet obsegalo pisano paleto različnih praks, od dela s primeri v centru za socialno delo prek vodenja organizacij do političnega udejstvovanja. Soočamo se z nevarnostjo izgube osnovne pojmovne enotnosti in specifičnosti stroke, njene osnovne usmerjenosti. Ponovno se zastavlja vprašanje identitete socialnega dela in njegove specifičnosti.

O ekspanziji socialnega dela si sposodimo še naslednjo misel iz Lüssija:

»Ekspanzija socialnega dela«, kot to imenuje Doorn [1971: 73], grozi, da bo sploh uničila identiteto socialnega dela. Ta pisec vidi popolnoma pravilno (že leta 1965), kako naj bi se teorija v osnovi soočila s to nevarnostjo: »Ravno če se trudimo, da bi bolj natančno izrisali poklicno podobo socialnega delavca, lahko zaidemo v nevarnost, da bi v tem prizadevanju upoštevali vse mogoče obrobne funkcije ... Edina prava pot, po kateri bi smeli, je pot nadaljnega razvijanja osrednje funkcije poklica socialnega delavca.« (Lüssi 1991: 55.)

Ekspanzija torej povečuje konceptualno ranljivost stroke, medtem ko hkrati utrjuje družbeno moč poklica. *Spoj teh dveh teženj je lahko katastrofalen: vodi do nestrokovnega odločanja s pozicij moči.* To spoznanje utrjuje utemeljenost našega ukvarjanja z vprašanjem specifičnosti in integracije teorije socialnega dela.

SPECIFIČNOST

Specifičnost stroke, lastna strokovna doktrina in argumentacija so temelji njene avtonomije. Če je veda o socialnem delu nepovezan konglomerat tujih znanj in vrednot, se lahko vanjo in v stroko vtikajo vsi, od katerih prepisujemo. In kar je prav tako pomembno, nikomur ne moremo dati nič svojkega, saj smo si vse sposodili. Interdisciplinarnost je mogoča samo, če imamo svojsko disciplino, ne interdisciplinarnega sprimka; samo svojska disciplina lahko sodeluje z drugo disciplino. Tudi glede specifičnosti imamo v stroki odgovor, ki bi ga morali jemati resno.

LÜSSI: SOCIALNO SVETOVANJE
JE SPECIFIČNO JEDRO
SOCIALNEGA DELA

Lüssijev učbenik sistemskega socialnega dela (Lüssi 1991) je *edina* (piscu tega članka znana) koherentna teorija socialnega dela, ki je uspela s celotno svojo razčlembno in argumentacijo prepričljivo utemeljiti *specifičnost* stroke in njene teorije in ki ne pušča vtisa, da bi bila zgolj adaptacija učbenika psihološkega svetovanja ali konglomerat poglavij različnih drugih disciplin. To je pisec dosegel tako, da je:

- razmejil socialno delo od družbene (socialne) dejavnosti in socialno delo od sorodnih ved in strok, ki ga zmotno vidijo kot uveljavljanje *njihovih*, vsakokrat specifičnih generičnih načel;
- opredelil specifično nalogo socialnega dela kot reševanje socialnih problemov, ki jih razume kot prikrajšanost konkretnih oseb pri zadovoljevanju temeljnih potreb v njihovem odnosu z okoljem; reševanje v načelu s funkcionalizacijo teh odnosov;
- opredelil specifična sredstva socialnega dela, ki so: institucija, denar in stvari, prostovoljni pomočniki, storitve, pravo, strokovno znanje, jezik in osebnost socialnega delavca;
- opisal specifične načine ravnanja v socialnem delu, ki so: svetovanje, pogajanje, intervencija, zastopanje, preskrba in skrbstvo;
- razčlenil in podrobno opisal številna metodična načela, ki jih deli na konceptualna načela, načela ravnanja in načela akceptiranja;
- tematiziral za našo sedanjo razpravo pomembno razliko med vsebino svojske vede o socialnem delu in praktično dejavnostjo socialnih

delavcev; veda mora biti specifična in koherentna, delo je lahko heterogeno, na različnih področjih in ravneh in se nujno opira tudi na druge vede.

Osnovni tezi tega nazora sta:

- Socialno delo je strokovno področje, ki se od navadne »socialne dejavnosti« razlikuje po specifični strokovnosti ljudi, ki delujejo na tem področju.
- Socialno delo je delo s posameznim problemskim primerom (ne s posamezno osebo!), kar je središče socialnega dela in se – če upoštevamo samo osrednje in bistveno – v temelju ujema s »socialnim svetovanjem«.

Socialno svetovanje bomo imenovali tisto, kar se dogaja v središču poklicnega področja socialnega dela, to je delo na posameznem problemskem primeru. (Lüssi 1991: 52.)

V vlogi strokovnjaka, ki obravnava tako opredeljen socialni problem, je socialni delavec *nenadomestljiv*. Kot vodja socialne službe ali nevladne organizacije, tudi mednarodne, pa je očitno nadomestljiv – o tem se prepričamo, če pogledamo strukturo direktorjev centrov za socialno delo po strokah, ki jim pripadajo, strukturo vodij nevladnih organizacij na področju sociale ali strokovno pripadnost vodij družbenih gibanj. V teh vlogah so socialni delavci v manjšini, saj jih je mogoče zadovoljivo opravljati tudi brez specifičnega znanja iz vede o socialnem delu.

To – če uporabimo Lüssija – ni nenormalno stanje, čeprav bi si morda z vidika uveljavljanja stroke želeli, da bi bilo na teh mestih več socialnih delavcev. Za samo stroko to ni nujno. Te vloge so z vidika socialnega dela kot neposrednega dela z ljudmi v stiski periferne in ne zahtevajo specifičnih socialnodelavskih veščin, zato jih lahko opravljajo tudi strokovnjaki iz drugih strok. Ko si prizadevamo, da bi bilo tudi na teh vodilnih mestih več socialnih delavcev in s tem namenom dvigujemo stopnjo njihove izobrazbe (visoka strokovna, univerzitetna), dodajamo prav z vidika socialnega dela nespecifične vsebine, znanja drugih strok, na primer organizacije in menedžmenta. S tem samo potrjujemo, da znanje za te vloge ni specifično socialnodelavsko znanje.

Tudi v nadaljevanju svojega opredeljevanja specifičnosti stroke nas Lüssi raz-očara, vzame nam iluzijo, vendar nas napelje k diferenciranemu razmišljanju, saj zanika, da bi bila skupinsko delo in skupnostno delo specifični za socialno delo.

Lüssi pravi:

Ko trdimo, da je socialno svetovanje, ki ga razumemo kot socialno delo s posameznikom, kar samo središče socialnega dela, trčimo ob desetletja staro dogmo teorije socialnega dela – dogmo o trojici klasičnih metod socialnega dela, po kateri se socialno delo deli na tri enako pomembna in enako specifično socialnodelavska področja: socialno pomoč posamezniku, socialno skupinsko delo in skupnostno delo. Če si to shemo podrobneje ogledamo, bomo hitro ugotovili, da ne vzdrži. (Lüssi 1991: 52.)

Po Lüssiju ne skupinsko ne skupnostno delo ne spadata v središče socialnega dela v ožjem pomenu. Temu se – ker smo živeli v drugačni veri – čudimo, argument pa je preprost: skupinsko delo lahko izvajajo (in ga izvajajo) tudi strokovnjaki drugih strok, pedagogi, psihologi, sociologi in drugi, ki se zanj usposobijo; da bi ga izvajali, jim ni treba imeti posebne usposobljenosti za socialno delo. Lüssi pravi, da sicer obstaja posebno »socialno skupinsko delo«, to je delo s klienti socialnih služb, vendar, tako lahko sklepamo iz celote njegovega pojmovanja, je za vodenje teh skupin pomembnejše znanje o skupinski dinamiki kot znanje o delu s temi klienti na način socialnega svetovanja. Podobno velja za skupnostno delo.

Po Boeru [1970: 101], katerega uvod v teorijo in prakso skupnostnega dela je še vedno temeljno delo, »gotovo ni mogoče reči, da je proces skupnostnega dela vedno tudi izključno proces socialnega dela. Socialno delo je le eno od mnogih področij, pri katerih se (skupnostno delo) lahko uporablja in tudi se uporablja«. (Lüssi 1991: 53.)

Razvijanje skupnosti in druga opravila in vloge v tem okviru sestavljajo posebno stroko, za katero se lahko usposobijo pripadniki različnih drugih strok, ne le socialni delavci. Obstaja pa tudi »socialno skupnostno delo«, delo pri vzpostavljanju socialnih ustanov in organizacij v skupnosti.

Pri tem pa je samo cilj specifično socialnodelavski, ne pa tudi metodika. Organizatorji, načrtovalci, svetovalci najrazličnejših vrst poklicev izvajajo skupnostno delo natanko tako kot socialni delavci in socialni pedagogi. (Lüssi 1991: 54.)

Lüssi tu jasno pove, da cilj (tj., vrednota) ni dovolj za opredelitev specifičnosti. Stremljenje k istim vrednotam ni zadosten argument za povezanost nepovezanega in nepovezljivega.

V dosedanjih izvajanjih smo dovolj jasno pokazali, da je *socialno delo dejansko več kot samo socialno svetovanje* in da obsega pomembna periferna področja ter tekoče prehaja v socialno pedagogiko. Prav tako pa smo pokazali, da je nujno potrebna redukcija, koncentracija na osrednje, če hočemo oblikovati praktično teorijo socialnega dela. (Lüssi 1991: 55, poudarek naš.)

Lüssi torej razlikuje med osrednjim področjem stroke in njenimi perifernimi področji. To razlikovanje vsekakor ustreza dejanski pokritosti različnih vlog na področju socialnega dela, od katerih so nekatere take, da jih morajo zasedati socialni delavci, druge pa take, da jih lahko zasedejo tudi strokovnjaki drugih profilov. To pelje k drugemu razlikovanju – med področjem, za katerega lahko razvijamo specifično socialnodelavsko teorijo, in področji, ki se opirajo (delno ali v celoti, lahko ali nujno) na teorije drugih ved.

Prvo razlikovanje temelji na pomenu delovne naloge, na prioriteti cilja, rešiti socialni problem, ublažiti človeško stisko vpletenih oseb, zagotoviti zadovoljevanje njihovih temeljnih potreb. Druge naloge, kot so na primer funkcionaliziranje socialne službe, občinske uprave, uporabniške organizacije, izboljšanje zakonodaje, so z vidika socialnega dela sekundarne, torej na njegovih perifernih delovnih območjih.

Drugo razlikovanje temelji na uporabnosti teorij drugih ved za socialno delo. Socialno delo lahko in mora razviti svojo specifično teorijo tam, kamor teorije drugih ved ne sežejo. Z izključno rabo pojmovnega aparata psihološkega svetovanja ali terapije in brez upoštevanja specifičnih sredstev in načinov ravnanja socialnega dela ni mogoče rešiti socialnega problema. Prav tako takega problema ni mogoče rešiti samo z uporabo socioloških ali organizacijskih konceptov.

Lüssijev odgovor o specifičnosti socialnega dela je torej: obstaja specifična veda o socialnem delu kot delu na posameznem problemskem primeru z vsemi udeleženci problema, to je, o socialnem delu kot socialnem svetovanju. Le socialno svetovanje je povsem specifično za to stroko, specifično po ciljih in metodah, vsi drugi pristopi niso

specifični (ali pa so to le delno, po enem kriteriju – po ciljeh, ne pa metodah) in jih uporabljajo in proučujejo tudi druge stroke. Specifična in avtonomna je samo teorija socialnega dela kot socialnega svetovanja ob posameznem problemskem primeru. To je *posebna veda*, ki se povezuje z drugimi vedami. Ta veda in ta stroka sta specifični in na njunem »ozemlju« so socialni delavci nenadomestljivi. To vedo velja razvijati.

INTEGRACIJA ZNANJA

Če je tako, če ima Lüssi prav, je vprašanje o integraciji znanj, ki jih potrebuje socialni delavec, rešeno. Lüssijeva teorija je že sama tak povezan korpus metodičnega znanja, ki je neposredno uporabno v praksi. Če to vprašanje ponovno zastavljamo, pomeni, da nismo povsem prepričani o tem, da ima Lüssi prav, ali pa se iz kakšnega drugega razloga ne moremo in nočemo sprijazniti z njegovim odgovorom. Najbrž bo veljalo to slednje. Navedemo lahko tri take razloge:

- Nakazali smo že, da se nam je težko sprijazniti z odgovorom, da teorija skupinskega in skupnostnega dela ne sodita k specifičnemu socialnodelavskemu znanju, ker sta tradicionalno predstavljeni kot enakovredni sestavni del triade »delo s posameznikom, skupino, skupnostjo«, ki je po tej predstavi jedro vede o socialnem delu. Doslej smo sledili težnji, da bi v prizadevanju za dvig ravni izobraževanja za socialno delo pod streho vede o socialnem delu spravili vse, kar je za socialno delo relevantno. Veda o socialnem delu se je tako razširila in razdelila na vrsto delnih disciplin. Tako smo počeli ravno tisto, kar Doorn v gornjem navedku (po Lüssiju) odsvetuje. V težnji po ekspanziji (po moči) smo ogrozili specifičnost in s tem legitimnost avtonomije. Tako smo napihili balon, da se bo razpočil.

- Razvoj povsod po svetu gre v smeri ekspanzije, tj., množenja vlog, ki jih opravljajo socialni delavci, in večanja različnosti znanj, ki napolnjujejo učbenike socialnega dela, kakor tudi hierarhiziranja področij v smislu delitve »mikro, mezo, makro« socialno delo. Kot bomo videli, se pojavljajo tudi izrecni poskusi, povezati to znanje. Težko je v času ekspanzije sprejeti misel, da je področje naše specifične ekspertnosti precej ožje kot področje naše možne aktivnosti.

- Nazadnje so šla tudi razmišljanja pisca v preteklosti v smeri take opredelitve socialnega dela,

ki bi bila specifična, a bi upoštevala širok razpon ravni in vlog, ki jih lahko opravljajo socialni delavci.

Zato torej ponovno zastavljamo vprašanje, ali je mogoče povezati različna področja znanja za socialno delo in kako. Poudarjamo, da nas zanima povezanost znanja, teorije, ne praktična sovisnost različnih strok v subsistemu »sociale«, ki je nedvomna, in iz tega izhajajoča zahteva po sodelovanju. Sodimo, da je specifičnost socialnega dela kot socialnega svetovanja ali dela na posameznem socialnem problemu dovolj dobro utemeljena. Ne vemo pa, ali je veda o socialnem delu kaj drugega, kaj več ali kaj širšega.

Najprej, kaj pravzaprav želimo povezati?

Lahko si predstavljamo, da je celotno področje našega zanimanja razdeljeno na podpodročja, ki se v (treh) koncentričnih krogih oddaljujejo od središča – socialnega svetovanja s specifično socialnodelavsko teorijo.

Lüssijevo dopuščanje posebnega »socialnega« skupinskega in »socialnega« skupnostnega dela (pri čemer sta skupinsko in skupnostno delo širši področji) omogoča, da v drugi krog umestimo tudi »socialno« administracijo, »socialni« menedžment (v pomenu vodenja in upravljanja »socialnih« ustanov in organizacij – centrov, zavodov, organizacij uporabnikov »sociale«), »socialno« kulturno delo ipd. – vse omejeno na področje »sociale«. Seveda je nevarno, da na ta način preveč razširimo drugi krog. Obstaja tudi področje pravnih ved, ki bi mu lahko rekli »socialno« pravo, vendar je očitno, da je bližje pravu kot socialnemu delu in da sodi dlje od središča, v tretji krog. Kriterij, po katerem smo to presodili, je bil bližina ali oddaljenost od pravne vede oziroma od socialnega svetovanja in njegove teorije. S teorijo socialnega svetovanja pri reševanju pravnih vprašanj si v »socialni« ne moremo kaj dosti pomagati. To pa hkrati pomeni, da mislimo, da je teorija socialnega svetovanja bolj relevantna pri skupinskem in skupnostnem delu, pa tudi pri upravljanju na polju, ki mu rečemo »sociala«.

V tretji krog bi torej sodila podpodročja, ki se pretežno opirajo na druge znanstvene discipline, ne na teorijo socialnega svetovanja, in ki jih ta teorija nikakor ne more zajeti, čeprav jim včasih pritaknemo naziv »socialno«: »socialno« pravo, ki je del pravne vede, »socialna« politika, ki je kot proučevanje politik (saj nimamo več ene same socialne politike) del politologije. Seveda pa je s tega vidika problematična umestitev »socialnega«

menadžmenta v drugi krog, saj je bližje organizacijskim vedam kot socialnemu svetovanju. Vsaka taka delitev je pač nujno nekoliko poljubna.

Želimo torej povezati vse te različne ravni in področja (od katerih so mnoga bližje matičnim vedam kot socialnemu delu) v specifično vedo o socialnem delu. Da bi preverili tiho domnevo o povezanosti teh ravni in področij, smo pregledali nekaj učbenikov socialnega dela, ki so relevantni za vprašanje integracije socialnodelavskega znanja: stari Friedländerjev učbenik *Metode socialnega dela*, učbenik Pincusa in Minahanove, priručnik o okoljskem socialnem delu ameriškega profesorja Neugeborna in pregled »makro socialnega dela« prav tako ameriškega avtorja Brueggemanna. Izidi ne kažejo, da bi se komu posrečilo prepričljivo povezati znanje za delo na teh ravneh v skladno in svojsko teorijo.

FRIEDLÄNDER

Friedländerjev učbenik metod socialnega dela sestavljajo trije deli izpod peres treh različnih avtorjev: delo s posameznikom, skupinsko delo in skupnostno delo.

Ti deli so postavljeni drug poleg drugega brez posebnega utemeljevanja, da sodijo skupaj, in brez poskusa, da bi našli kakšna vsem trem skupna, povezujoča načela. Očitno je do te razstave treh pristopov ali treh ravni metod prišlo zaradi neke tradicije, ki je ne poznamo dovolj dobro in bi jo morali šele raziskati. Pred tem ne moremo uvideti razlogov za tako nizanje in ga sprejmemo kot čisto konvencijo: tako je zato, ker so se nekoč tako dogovorili ali s ponavljanjem prakse na to pristali. Prav mogoče je, da je predstava, da so to trije deli enega telesa, kulturno specifična, natančneje ameriška. Pisci tega učbenika nam torej ne dajejo argumentov za notranjo povezanost teh treh delov.

PINCUS IN MINAHAN

Knjiga teh dveh ameriških piscev (1973) je prvi nam znani izrecni poskus konceptualne povezave tradicionalnih treh delov socialnega dela (kar je posredni dokaz za prejšnjo nepovezanost, npr. pri Friedländerju, QED).

Osnovna domneva pri oblikovanju tega tečaja

[socialnega dela] je bila, da obstaja skupno jedro pojmov, veščin, nalog in dejavnosti, ki so bistvene za praktično socialno delo ... Najin cilj je bil povezati te elemente v okvir ali model, ki bi postal referenčni okvir za analizo in obravnavanje situacij, s katerimi ima opraviti socialno delo. Tak okvir naj bi kot očitni odražal *bistveno enotnost in kohezivnost* te stroke in dajal osnovo za poklicno identiteto ljudi, ki prakticirajo socialno delo. (Pincus, Minahan 1973: xi, poudarek naš.)

Ta poskus izhaja iz pomembnih premis, ki jim je težko oporekati: da se socialni delavec pri reševanju socialnega problema sreča z različnimi ljudmi, ki jih vključuje v svoje prizadevanje (ne dela samo »s posameznikom«), da se sreča z različno velikimi odnosnimi sistemi (par, podskupina v družini, družina, vrstniki, šola itn.) na različnih ravneh družbene strukture (vključevanje skupin, institucij, organizacij), da ureja povezave in odnose med sistemi (in ga ne zanimajo »elementi« sistemov kot taki), da teorija socialnega dela ne temelji na nobeni posebni psihološki ali sociološki teoriji ali usmeritvi, ampak na jasni predstavi o funkciji in namenu stroke; da ta skupni model ni abstrakten, ampak konkreten, in ne »nadmodel«, ki vključuje delo s posameznikom, skupino in skupnostjo, pač pa reformulacija temeljnih načel socialnega dela – če navedemo le najvažnejše postavke. Vse te premise so vključene v poznejše Lüssijevo pojmovanje teorije te stroke.

Pri realizaciji teh načel pa sta Pincus in Minahanova zašla prav tja, kamor nista hotela – v abstrakcijo. Socialno delo pojmujeta kot »smotrni načrti proces spreminjanja« (koncept organizacijske vede, ki je proučevala dejavnike, ki olajšujejo in otežujejo uvajanje sprememb v organizaciji). Kot večšine socialnega dela navajata presojo problemov, zbiranje podatkov, vzpostavljanje stikov, pogajanje za vzpostavitev delovnega odnosa, oblikovanje akcijskih sistemov in njihovo koordinacijo, vplivanje v smeri spreminjanja in končevanje dela. Večji del knjige posvetita tistemu, kar bi lahko imenovali pripravljalna dela: konceptualizaciji različnih »sistemov« in vzpostavljanju in koordiniranju »akcijskih sistemov«, tj., sistemov »oseb, ki so relevantne za problem« (po Lüssiju). Kot mačka okrog vrele kaše se vrtita okrog osrednje naloge – svetovalnih pogovorov, ki naj pripeljejo k rešitvi socialnega problema – in se na koncu s tem sploh ne spopadeta. Problem se po njunem

reši »z izvajanjem vpliva«, tj., z indukcijo rešitve z nagrajevanjem in kaznovanjem določenih vedenj, s prepričevanjem, z uporabo dobrega odnosa in odnosne dinamike (temu posvetita eno stran) ali s spremembo okolja.

Skoraj popolnoma so prezrte vse konkretnosti socialnega dela, ki jih najdemo pozneje pri Lüssju: specifična sredstva socialnega dela, specifični načini ravnanja (razen pogajanja, ki so reducirana na pogajanje za vzpostavitev sodelovanja), številna metodična načela.

Njuno delo je poskus uporabe socioloških in organizacijskih pojmov kot vodil za socialno delo. Pri tem so popolnoma spregledani načela in veččine svetovanja. Socialno delo je reducirano na »organiziranje« in uporabo tehnik organizacije in skupinskega dela. Zato je ta teorija nezadostna kot navodilo za delo na posameznem problemem primeru in kot povezana teorija treh ravni socialnega dela.

NEUGEBOREN

Novjša knjiga ameriškega profesorja o okoljski praksi v družbenih službah (1996) je izrecen poskus povezati mikro in makro prakso socialnega dela.

Modeli generalistične prakse so z omejenim uspehom poskušali povezati mikro in makro prakso. Rothman: praktiki, ki služijo zelo ranljivim populacijam, potrebujejo ekspertnost »na obeh straneh psihološke ograje« [mišljena je ločnica med posameznikom in njegovim okoljem], potrebujejo širši kontekst pri formuliranju načrtov služb. (Neugeboren 1996: 14.)

Neugeboren pravi: čeprav so podobnosti med obema ravnema, je pomembna razlika v tem, da se mikro raven usmerja k spreminjanju posameznikov, makro raven pa k spreminjanju sistemov. Že ta izhodiščna trditev je nevzdržna. Naloga socialnega dela ni spreminjanje posameznikov v nasprotju s spreminjanjem sistemov.

Je reševanje socialnega problema z vsemi v problem vpletenimi posamezniki, skupinami in ustanovami (sistemi) na poseben način, ki je operacionaliziran v metodiki oziroma teoriji socialnega svetovanja (socialnega dela). Če že govorimo o spreminjanju, potem gre za *spreminjanje odnosov*, kar vedno pomeni obojestransko ali več-

stransko spreminjanje. To pomeni, da je že temelj razlikovanja med mikro in makro ravni (posameznik-sistem) trhel in da je torej samo razlikovanje teh dveh ravni sporno. Vendar se moramo zavedati, da je ta trhel temelj impliciran tudi v našem dosedanem razlikovanju med tema dvema ravnema (ali tremi).

Neugebornova razprava o odnosu med mikro in makro ravni odkrije pomembno zablodo, v katero nas pelje tako poimenovanje. Kar imenujemo mikro socialno delo, ker pri tem zmotno mislimo delo s posameznikom kot nečim majhnim v primerjavi z velikimi ustanovami, tj., delo na najnižji hierarhični ravni, je po pomenu *osrednje delo*. V resnici bi morali razlikovati ne med »mikro«, »mezo« in »makro«, ampak med *neposrednim delom* z udeleženi v problemu, ki je edino specifično in generično socialno delo in zajame hkrati vse ravni, in *posrednim, podpornim delom* (kakršno je npr. vodenje ustanove, v kateri delajo tisti, ki delajo neposredno). Zato je raba pojmov mikro, mezo, makro sama problematična in v bistvu neustrezna.

Lüssi odriava razlikovanje med hierarhičnimi ravnmi stran od središča tistega, kar želi definirati kot nauk o socialnem delu: v delu na posameznem socialnem problemskem primeru so različne ravni (obstoja hierarhije oseba-skupina-organizacija ne zanika) povezane. Delamo hkrati na vseh ravneh in to je enovito socialno delo. V sistemu udeleženi v socialnem problemu se prek predstavnikov pojavljajo tudi organizacije, torej tudi »makro sistemi«. Socialni delavec v svoji generični vlogi torej ne dela z »makro sistemi« kot takimi, temveč samo kot z deli sistema udeleženi v problemu. Razlikovanje med neposrednim delom s sistemom udeleženi v problemu in posrednim podpornim delom je torej dosti bolj ustrezno kot temeljno razlikovanje in praktična delitev dela.

Neugeboren navaja skupna in posebna znanja in veččine različnih ravni socialnega dela. Skupna znanja so po njegovem: intraorganizacijske sistemske teorije in teorije birokracije, interorganizacijski koncepti izmenjave (teorija izmenjave), teorije o družbeni strukturi in moči, teorije družbenega spreminjanja. Navedimo primer, s katerim utemeljuje potrebo po teh znanjih. Socialna delavka uporabi razumevanje birokratske strukture, da pritiska na šolo, naj spremeni odnos do učenke, njene klientke. Razumevanje delovanja šole kot hierarhične organizacije je sicer potrebno, toda veččina socialnega dela se skriva v besedah »pritisne na

šolo«. Kako to napravi, da bo »prikritje« uspešen? Ta večšina ostane neprepoznana kot specifična večšina socialnega dela, kot posebni način dela. Opisov tega načina ne najdemo v sociološki literaturi o družbeni strukturi in birokraciji, ker obvladavanje teh veščin ni sociologija. Različnim ravnam socialnega dela so po tem piscu naprej skupne socialnopolitične veščine: odločanje, pogajanje, zastopanje, kadrovanje, vodenje, spremljanje.

Specifična pa so znanja in veščine za delo s posebnimi kategorijami strank, ali, kot pravi Neugeboren, z različnimi »ciljnimi skupinami intervencij«: za delo z »individualnim uporabnikom« so potrebna druga znanja kot za delo s »strukturo in politiko službe«. Če hočemo spremeniti situacijo uporabnika, moramo pristopiti drugače, kot če hočemo spremeniti politiko službe, ki prizadene vse uporabnike.

Skratka, so posebna znanja za delo s klienti in posebna znanja za organizacijsko, vodstveno, politično delo – s to delitvijo se strinjamo, če besedo »klient« zamenjamo z besedo »sistem vključenih v socialno problemsko zadevo«. Je mogoče povezati ta znanja v skladno »teorijo socialnega dela«? Po Neugebornu je to mogoče, tako rekoč samoumevno zaradi sovisnosti »mikro« in »makro« ravni. »Integrativne veščine«, ki povezujejo obe ravni (in katerih teorija, bi dodali, je torej integrirana teorija socialnega dela), so: odločanje, spremljanje (*monitoring*), vodenje, pogajanje, kadrovanje (*staffing*), zagovorništvo.

Ob tem doživimo *déjà vu*, prepoznanje nekaterih skupnih veščin Pincusa in Minahanove, ki – spomnimo se – podrejata neposredno (mikro) socialno delo organizacijskemu pristopu in prezreta tematiko svetovanja. V naštevanju teh veščin pa prepoznamo tudi nekatere načine ravnanja po Lüssiju. Lüssi seveda ne opisuje samo načinov ravnanja, ampak tudi sredstva socialnega dela in metodična načela.

Poleg tega navaja Neugeboren tudi nekatere postopke, ki se odvijajo na obeh ravneh: koordiniranje družbenih virov in družbeno podporo (suport). Na primeru slednje lahko ponazorimo, za kakšno vrsto integracije znanja gre v tem primeru. Pojem družbene podpore je tako abstrakten, da ga lahko uporabimo v zvezi z neposrednim socialnim delom in tudi v zvezi s posrednim, organizacijskim delom. V prvem primeru govorimo npr. o podpori staremu človeku, v drugem o podpori (drugih organizacij in ustanov) novoustanovljeni nevladni organizaciji. Zdi se, vsaj na prvi

pogled, da smo tako z odkritjem različnih ravni skupnih postopkov utemeljili povezanost različnih ravni stroke.

Da bi uvideli težavo, naj opozorimo, da lahko govorimo tudi o podpori drugih držav nerazviti državi. Skoraj vse načine ravnanja, ki jih po Neugebornu uporabljamo v socialnem delu, bi lahko uporabili pri obravnavanju odnosov med državami: svetovanje, pogajanje, intervencija, zastopanje, preskrba in skrbstvo. Ob tem izbrskamo še zanimiv podatek: Walter Bennis, organizacijski znanstvenik, od katerega je precej znanja prešlo v skupinsko in skupnostno socialno delo, je bil svetovalec ameriškega predsednika. Pristaši »globalizacije socialnega dela« lahko triumfirajo. Kaže, da je znanje iz vede o socialnem delu nujna osnova modrega državnškega delovanja. Tako smo končno prišli do nadvede.

Prijatelji, nikar teh tonov! Naj zazvenijo skromnejši. Prišli smo do absurda tistega razmišljanja, ki išče povezanost vede v nekaj abstraktnih pojmih. To je abstraktna povezanost brez specifičnosti, zunaj konteksta. Neugebornu torej očitamo, da tako kot pred njim Pincus in Minahanova ni uspel povezati ločenih znanj za neposredno in posredno socialno delo v celoto, saj za ta namen ni dovolj navesti nekaj skupnih abstrakcij.

BRUEGGEMANN

Brueggemann, prav tako ameriški profesor, je pripeval podoben poskus (2000), ki pomeni *reductio ad absurdum* abstraktnega povezovanja. Brueggemann je sestavil impresivno knjigo, v kateri obravnava socialno delo s skupnostmi, socialno delo v organizacijah in socialno delo na societalni in globalni ravni in si prizadeva to znanje povezati okrog skupnih pojmov. V to družino ni vključil prakse »mikro socialnega dela«, kar bi mu moralo posel olajšati. A že izhodišče, pojmovanje naloge in poslanstva socialnega dela, je problematično. Takole piše:

Ob začetku 20. stoletja je bilo področje socialnega dela naseljeno z voditelji silnih vizij in energije, katerih cilj ni bil nič manj kot izkoreninjenje prevladujočih socialnih problemov tedanjega časa – revščine, politične korupcije, izkoriščevalskih delovnih pogojev, izkoriščanja žensk in priseljencev, nevarnih in nezdravih predmestnih naselij in številnih drugih. Ti ma-

kro socialni delavci so poskušali ustvariti celostno, varno in enakopravno družbeno okolje, v katerem bi bil ameriški sen dosegljiv ne le bogatim, temveč vsem ljudem ...

Ne samo, da sodobna prizadevanja niso izkoreninila večine naših socialnih problemov, ampak se je celo stroka socialnega dela umaknila in se ne zavzema z vsem srcem za organiziranje skupnosti, skupnostni razvoj, načrtovanje in druga področja makro prakse. Posledica tega je, da je v začetku devetdesetih let obstajalo le malo učbenikov o praksi makro socialnega dela, ki bi študentom pomagali spoznati njegovo dediščino, razumeti njegovo širino, dojeti njegove možnosti in sprejeti njegovo vizijo. (Brueggemann 2000: xxi.)

Medtem ko je zdravljenje in pomoč poškodovanim posameznikom pomembno, je prav širša socialna zaskrbljenost tista, po kateri se socialno delo loči od drugih pomagajočih strok. Ta širša skrb velja *socialnim* [družbenim] *problemom* – tistim družbenim pogojem, ki ustvarjajo osebne težave in so pogosti v institucijah in predpostavkah, na katerih temelji naša družba. Med temi socialnimi problemi so rasizem, seksizem, nasilje, ekonomska neenakost, slaba porazdelitev politične moči, če omenimo samo nekatere. (Brueggemann 2000: 3.)

Brueggemann torej obžaluje, da sodobno socialno delo ne vidi svojega poslanstva v »izkoreninjenju prevladujočih socialnih problemov« sodobnega časa. Trdno smo prepričani, da to *ni naloga socialnega dela in da to ne more biti naloga nobene posebne stroke*. Socialno delo ne more »izkoreniniti revščine« kot družbenega pojava; lahko pa ublaži stisko konkretnih ljudi, ki so se znašli v materialnem pomanjkanju – ublaži ne le z denarno pomočjo, ampak s skupnim delom s prizadetimi pri urejanju odnosov z družbenimi viri in pri preurejanju življenjskega sloga. Lahko prepreči, da bi konkretni ljudje, ki so se znašli pred kako drugo življenjsko težavo, zaradi tega obubožali. Analogno velja za vse druge družbene probleme, kot so prestopništvo, odvisnosti, nasilje, rasizem idr. Pri oblikovanju in sprejemanju *Programa boja proti revščini v Sloveniji* so sodelovali predstavniki vseh družbenih strok, poleg tega pa izvoljeni predstavniki ljudstva in državni uslužbenci. Tudi tukaj lahko ugotovimo: utemeljitev makro socialnega

dela kot prizadevanja za rešitev *družbenih* problemov na societalni ravni je trhla. Misel lahko zaostriamo: makro socialnega dela ni. Ni *posebne stroke*, ki bi reševala kompleksne societalne probleme, probleme globalnih družb.

Brueggemann naprej zmotno razlikuje osebne probleme in družbene probleme (kot že prej Neugeboren). »Mikro« socialno delo naj bi se po njegovem ukvarjalo z *osebnimi* problemi, »makro« socialno delo pa z *družbenimi*. Ponovimo, kar smo ugotovili pri Neugebornu. Problemi, s katerimi ima opraviti socialno delo, *niso* osebni problemi v nasprotju z družbenimi. So prav tako družbeni. Toda rešujemo jih tako, da pomagamo konkretnim ljudem – sodelujemo z njimi pri reševanju njihovih težav in stisk. Tako delamo zato, ker, suhoparno rečeno, delujejo makro družbeni ukrepi s časovnim zamikom in nepopolnim pokritjem, ljudi pa ne smemo pustiti čakati v trpljenju, pogosto niti minute, ker bi tako ogrozili njihovo življenje, ne le kakovost življenja. Sociološki pogled na družbo kot celoto, pogled, ki je naklonjen preventivi in »množičnemu zajetju«, to »malenkost« spregleda. Z osebnimi problemi ljudi, ki nikdar niso samo osebni, imajo opraviti druge vrste strokovnjaki: zdravniki, psihologi in drugi.

(V slovenščini, enako kot v nemščini, v jezikovni rabi razlikujemo med socialnim in družbenim problemom, pogosto ne da bi eksplicirali ta odnos. V prevodu je to isto, saj »socialno« pomeni »družbeno«, vendar je razlikovanje upravičeno: socialni problem je posamezen primer družbenega problema. Angleščina tega jezikovno ne razlikuje, vse je »social problem«, socialni in družbeni problem. Morda od tod težave.)

Brueggemannov namen je povezati različne ravni in področja »makro socialnega dela«.

Makro socialno delo je praksa pomoči ljudem pri reševanju socialnih problemov in družbenem spreminjanju na skupnostni, organizacijski, družbeni in globalni ravni. (Brueggemann 2000: 3.)

Socialni delavec se na teh ravneh pojavlja v nekaterih glavnih vlogah: kot družbeni načrtovalec (planer), razvijalec skupnosti, organizator skupnosti, kot oblikovalec socialnih programov, administrator (upravljevalec) v socialnem delu, razvijalec organizacije, kot promotor socialne politike, aktivist družbenega gibanja, sodelavec mednarodnih in globalnih organizacij in akcij.

Različno (sociološko, organizacijsko) znanje za te vloge poskuša avtor povezati okrog osnovnega pojma »racionalnega reševanja problemov«; to je hrbtnica, ki po njegovem povezuje različne ravni in vloge. Racionalno reševanje problemov obsega definiranje problema, zbiranje informacij o problemu, postavitve alternativ, primerjanje in presojanje alternativ, izbor najboljše rešitve, izdelavo strategije spreminjanja, implementacijo rešitve in spremljanje in evalvacijo izvajanja. Ta miselni model se kot rdeča nit vleče skozi vsa prizadevanja socialnega delavca, najdemo ga na vseh ravneh.

Dodali bi: še več, racionalno-empirična metoda je skupna vsem izkustvenim strokam od aeronavtike do zoologije. Vse temeljijo na empiričnem raziskovanju in racionalno-logičnem mišljenju ali na prav takem modelu, kot ga opisuje Brueggemann. To pomeni: na abstraktni ravni imata gradbeništvo in socialno delo veliko skupnega, obojega se lotimo kot racionalnega reševanja določenega problema, v grobem po enakih fazah z enakimi opravili. In vendar nam ne pade na um, da bi trdili, da je to ista stroka, ker uporablja isti abstraktni model mišljenja. Prav to počne Brueggemann, ko trdi, da različna področja »makro socialnega dela« povezuje v celoto racionalni model reševanja problemov. Vzemimo samo pojem *feedback* – ob njem lahko na abstraktni ravni povežemo vsa človeška prizadevanja. Ne moremo pa reči: ker tako pri vodenju socialne ustanove kot pri upravljanju letala naletimo na povratne zveze, sodita obe opravili v isto stroko in vedo, saj ju povezuje isti proces.

Brueggemanov poskus je zelo dober skrajni primer, kam peljejo tovrstni poskusi integracije z iskanjem konceptov, ki so skupni različnim ravnam. Peljejo k združevanju disparatnih znanj pod skupnimi naslovi, ne k notranjemu povezovanju teh znanj. Še več: tak poskus povezovanja na osnovi abstraktnega pojma je škodljiv, ker s poudarjanjem skupne abstraktne sheme odvrta od iskanja specifičnosti pristopov.

»Makro socialno delo« se sreča tudi s problemom specifičnosti. Socialni delavec lahko izvaja vsa opravila in vloge, ki jih našteva Brueggemann, a znanje, ki ga za to potrebuje, je znanje drugih ved, ne vede o socialnem delu. Mednarodnega prava, ki ga mora »mednarodni socialni delavec« poznati, ne moremo razglasiti za del vede o socialnem delu. Lahko se vprašamo: Je za vodenje mednarodne humanitarne organizacije (npr. UNESCO ali Rdečega križa) nujno potrebno znanje socialnega dela?

Ne smemo spregledati, da se ob tem zavrtimo v krog. Če vodenje take organizacije vnaprej definiramo kot socialno delo, je vprašanje odveč – a to je logična napaka *petitio principii* (dokazovanje s tistim, kar naj bi šele dokazali), ki ji lahko rečemo tudi *wishful thinking*. Če bi navedli opravila, ki sestavljajo to nalogo, bi hitro ugotovili, da sodijo k drugim strokam in se opirajo na druge vede. Med njimi je lahko koristno tudi znanje socialnega dela kot specifične vede o socialnem svetovanju.

SKLEPI

Naš preskus specifičnosti in integriranosti različnih ravni socialnega dela in teorije socialnega dela, ki bi povezovala te ravni, je pripeljal do negativnega izida. Čim bolj se od dela na posamezni socialni problemski zadevi s konkretnimi udeleženi ljudmi pomikamo proti vodstvenim in organizacijskim nalogam, tem manj specifično socialno-delavskega je v tem delu in tem slabše so povezana heterogena znanja drugih ved v tako zaželeno novo celoto. Ta ugotovitev pa naj nam ne bi vzela poguma pri nadaljnjem iskanju načinov povezovanja disparatnega znanja.

Ugotovili smo sicer, da si različni avtorji skozi vso zgodovino socialnega dela prizadevajo, da bi povezali mikro in makro raven tega, kar imenujejo socialno delo. Da pa jim to povezovanje v strogo pojmovnem, logičnem pomenu ne uspeva. Uspeva jim v povsem zunanjem, neobveznem pomenu: uspe jim napisati in izdati knjigo, v kateri so med platnicami nanizani opisi dela na različnih ravneh. Z množenjem in debeljenjem takih knjig se utrjuje ozemlje, česar ne gre zanemariti.

Ob tem smo pri uglednih avtorjih, ki smo jih obravnavali, naleteli na osnovna nerazumevanja o naravi in vlogi socialnega dela, zato ne bo odveč, če ponovimo nekaj temeljnih razlikovanj.

Razlikovati moramo med sorazmerno ozko in strogo opredeljenim strokovnim socialnim delom in široko družbeno dejavnostjo. Razlikovati moramo med področji, na katerih so socialni delavci lahko dejavni, in vlogami, ki jih lahko opravljajo in s tem konstruktivno prispevajo k urejanju družbenega življenja skupaj z drugimi strokovnjaki, in področji njihove ekspertnosti – prvo je široko in se prekriva s pojmom družbene dejavnosti, drugo je sorazmerno omejeno, toda specifično. Ni vse, kar delajo socialni delavci, socialno delo.

Razlikovati moramo med specifičnim strokov-

nim (ekspertnim) znanjem vede o socialnem delu kot socialnem svetovanju na eni strani in na drugi strani znanji, ki jih potrebujejo socialni delavci za opravljanje drugih vlog na področju socialnega varstva in v družbi sploh. Verjamemo, da je teh znanj vse več in jih je treba vključiti v programe izobraževanja socialnih delavcev z zavestjo, da niso specifična veda o socialnem delu, ampak sodijo v območje drugih ved. *Ni vse, kar se poučuje v šoli za socialno delo, veda o socialnem delu.*

V plodno interdisciplinarno sodelovanje lahko vstopamo samo s svojo specifično vedo, ki ni zgolj konglomerat znanj drugih ved, temveč specifično znanje, pridobljeno predvsem z empiričnim raziskovanjem in refleksijo praktičnega socialnega dela in drugih oblik pomoči ljudem v težavah in stiskah socialne narave, pri čemer je poznavanje pojmov drugih ved zelo koristno. Zagotoviti moramo tesno sodelovanje predvsem s tistimi vedami, katerih deli se neposredno povezujejo s socialnim delom. *Veda o socialnem delu je svojska disciplina in ne interdisciplinarni konglomerat.*

Pri legitimiranju svojega področja, določanju njegovih meja in vsebine moramo razlikovati med znanstvenim, racionalno-logičnim utemeljevanjem na eni strani in dogovorom, vsiljevanjem, sklicevanjem na tradicijo, tuje zglede, »trende« ipd. na drugi. Prizadevati si moramo za večanje deleža prve vrste argumentov. Pri tem najbrž ne smemo biti naivni in spregledati, da je tudi v akademskem in »socialnem« svetu moč pomembna za zavarovanje stroke in vede; da moč besede ne premaga vedno besede moči. Vendar pa *v znanosti šteje samo moč besede in ne beseda moči.*

Razlikovati moramo med povezanostjo vede in povezanostjo ter sovisnostjo nalog, vlog, strok in institucij na področju »sociale«. Nepovezanost vede ne pomeni, da ni povezanosti, predvsem pa sovisnosti različnih ravni tega družbenega sistema. Prav zaradi boljše povezanosti pri delu, povezanosti vlog, ki jih ne opravljajo socialni

delavci, bi bilo koristno, ko bi se strokovnjaki drugih strok, s katerimi socialni delavci sodelujejo, v večji meri kot doslej seznanili s specifično teorijo in metodiko socialnega dela. Tako bi morda s skupnimi močmi tudi lažje integrirali znanje teh ravni v metodiko socialnega dela. *Strokovnjaki drugih strok, ki delajo na področju »sociale«, bi morali poznati osnove teorije socialnega dela kot socialnega svetovanja.*

Naj sklenem:

Ni posebnih ved in strok ali specializacij z imeni »mikro« ali »mezo« ali »makro« socialno delo. Tudi ni vede in stroke, ki bi bila vse v enem, mikro, mezo in makro socialno delo, stroke, ki bi se delila na hierarhične ravni, npr. delo s posameznikom, s skupino, s skupnostjo in z organizacijo ali pa societalno, mednarodno in globalno socialno delo. Je samo posebna veda o socialnem delu kot socialnem svetovanju, ki daje smernice za reševanje socialnih problemov kot konkretnih socialnih primerov, ki v to reševanje vključuje različna družbena področja in ravni (mikro, mezo in makro), s tem da pritegne k sodelovanju v reševanju problema konkretne osebe z različnih družbenih ravni in tudi geografskih področij, če so pač udeleženi v problemu tako razpršeni. Prirejanje koncertov za Afriko in pošiljanje hrane v Somalijo sta primera dobrotelne (humanitarne) dejavnosti, ne socialnega dela.

OPOMBA O PRISTOPU

V prispevku sem pregledal nekatere tuje vire, ki obravnavajo vprašanje specifičnosti in povezanosti vede o socialnem delu, ker so ta dela vsiljivo zajetna, celovita in prepletana. Če mi bo usoda naklonjena in če bodo medtem nastala nova domača pisna dela o tej problematiki, bom skupaj z obstoječimi, ki so zelo fragmentarna, pregledal tudi ta.

LITERATURA

- BOER, Jo (1970), *Gemeinwesenarbeit - Community Organization - Opbouwwerk: Einführung in Theorie und Praxis*. Stuttgart: Enke Verl.
- BRUEGGEMANN, William G. (2000), *The Practice of Macro Social Work*. Belmont: Brooks and Cole - Wadsworth/Thompson Learning.
- DOORN, Jacques van (1971), Probleme der Professionalisierung der Sozialarbeit. V: Hans-Uwe Otto, Kurt Utermann (ur.), *Sozialarbeit als Beruf, auf dem Weg zur Professionalisierung*. München: Juventa.
- FRIEDLÄNDER, Walter A., Hans PFAFFENBERGER (1970), *Osnovna načela in metode socialnega dela*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- LÜSSI, Peter (1991), *Systemische Sozialarbeit: Praktisches Lehrbuch der Sozialberatung*. Bern, Stuttgart: Verlag Paul Haupt.
- NEUGEBORN, Bernard (1996), *Environmental Practice in the Human Services: Integration of Micro and Macro Roles, Skills, and Contexts*. New York: The Haworth Press.
- PINCUS, Allen, Anne MINAHAN (1973), *Social Work Practice: Model and Method*. Itasca, Ill.: F. E. Peacock Publishers.